

satisfaction, lack of criticism from the participants), but there were some technical difficulties: the dependence of the riverbed sections of the route on weather conditions and seasonal fluctuations in the water level in the upper reaches of the flooding zone Ternava and r. Smotrich. In addition, the transportation costs of organizing tour III are equal to the total cost of the tour within the boundaries of section II. The disadvantages of the latter are in the low attractiveness of the first half of the route and the monotony of the landscape, while the main advantage is the accessibility and infrastructural arrangement of beaches for swimming, which is absent in other areas. Section IV despite the relative technical advantages of the organization and the presence of powerful historical and architectural sights, the dependence on the wind and the current is significantly leveled (with a head wind, unjustified physical exertion, with a passing wind, taking into account the effect of the current, it is possible to reduce the travel time by half), but the greatest problems are seasonal dependence of water level and, as a consequence, access to reach or landfall. These results prove the need for further implementation and improvement of short-term water routes within the NPP "Podilski Tovtry".

Key words: water tourism, Dniester reservoir, Podilski Tovtry

Надійшла 22.10.2020 р.

УДК 911.3: 338.48

DOI:<https://doi.org/10.25128/2519-4577.20.1.11>

Надія СТЕЦЬКО, Мирослава ПИТУЛЯК, Микола ПИТУЛЯК

ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА ТЕРИТОРІАЛЬНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Територіальна рекреаційна система Тернопільської області представлена, виходячи із чотирьох головних функцій рекреаційної діяльності такими типами: лікувальний, оздоровчий, спортивний, пізнавальний. В межах області можна виділити такі основні функції рекреаційної системи: природно-лікувально-оздоровча; природно-туристично-пізнавальна; архітектурно-туристично-пізнавальна. Розглянуто передумови які забезпечують розвиток основних видів рекреаційної діяльності: природні рекреаційні ресурси, історико-культурні об'єкти, соціальна інфраструктура. Встановлено, що в межах Тернопільської області сформувалась завершена функціональна структура всієї рекреаційної системи, область має сприятливі умови для розвитку повноцінної галузевої структури рекреації: як короткочасної, так і довготривалої.

Ключові слова: функціональна структура, рекреаційна система, вільний час, природні ресурси, відпочинок, оздоровлення.

Постановка науково-практичної проблеми. Розвинута функціональна структура рекреаційної системи відображає сучасні тенденції розвитку рекреаційної галузі. Тернопільська область має значний рекреаційний потенціал, який за сприятливих умов та ефективного використанні може забезпечити рекреаційними послугами не тільки місцеве населення, але й потреби людей з інших регіонів країни та з-за кордону. Рекреаційна діяльність вимагає наукових досліджень, щодо нових видів відпочинку, туризму, оздоровлення, через удосконалення функціональної структури рекреаційної системи Тернопільської області. Розширення функцій обласних рекреаційних систем надасть можливість презентувати рекреаційну галузь України у світовому туристичному просторі на вищому рівні.

Актуальність і новизна дослідження. Пріоритетність розвитку ринку рекреаційних послуг в Тернопільській області на сьогодні розглядається як стратегічний напрям. Важливими є питання формування функціональної структури територіально-рекреаційної системи Тернопільської області, що сприятиме ефективному соціальному розвитку територіальних громад. У статті встановлено, напрями спе-

ціалізації рекреаційної системи, це короткочасний, довготривалий відпочинок та відпочинок вихідного дня. Така ситуація відповідає загальноосвітнім тенденціям, так як галузь рекреаційних послуг займає вагомe місце в структурі економіки розвинутих країн світу.

Зв'язок теми статті з важливими науково-практичними завданнями. У статті розглянуто питання у рамках наукових тем: «Туристично-рекреаційний потенціал Карпато-Подільського регіону, особливості його дослідження» - кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін; «Географічні дослідження природно-господарських геосистем Поділля» - кафедри географії і методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обговорення основних засад розвитку і функціонування обласних територіально-рекреаційних систем, дає можливість сформулювати стратегію удосконалення оптимального розвитку сфери відпочинку, оздоровлення, туризму в регіоні. Особливості розвитку і функціонування територіально-рекреаційних систем в Україні досліджували: Бейдик О.О. [1], Богославець О.Г. [2], Кифяк В.Ф. [5], Мироненко

Н.С. [15], Недашківська Н.Ю. [7], Паламарчук А. М. [8], Питуляк М.Р. [9], Сажнева Н.М. [10], Стецько Н.П. [11,12], Фоменко Н.В. Їх праці присвячені освоєнню рекреаційних ресурсів, принципам формування територіально-рекреаційних систем, вивчення передумов які дають можливість розвивати територіально-функціональну структуру обласних рекреаційних систем в контексті сучасних тенденцій децентралізації.

Викладення основного матеріалу.

Обласна рекреаційна система об'єднує галузі господарства, які забезпечують розвиток різних видів рекреаційної діяльності разом з тим впливає на суспільні відносини у суспільстві. Складність територіально-рекреаційної системи (ТРС), виділяють у цілісній ТРС яка об'єднує функціональні типи підсистем: індустріально-рекреаційні, аграрно-рекреаційні і культурно-інформаційні, вони на певних етапах їх аналізу, можуть виступати в якості систем - складних об'єктів дослідження [4]. На сьогоднішній день їх функції стають все перспективнішими в рекреаційній діяльності, їх по-іншому можна виділити як: відновні (лікування, оздоровлення), і ті, що розвивають особистість (екскурсійна діяльність), фізичні (спорт, туризм), духовні (пізнання та творча діяльність).

Важливою науковою проблемою в дослідженні обласних рекреаційних систем є визначення їх спеціалізації і типізації. Найбільш часто типізація визначається за функцією рекреаційної діяльності, ступенем співвідношення в організації рекреації незмінної природи і технічних систем, за територіальною орієнтацією територіально-рекреаційних систем [5, с.185].

Типізація ТРС за функціями рекреаційної діяльності впливає із певного виду рекреації. Виходячи із чотирьох головних функцій рекреаційної діяльності, виділяємо чотири головних типи ТРС: 1) лікувальний; 2) оздоровчий; 3) спортивний; 4) пізнавальний [15, с. 35]. Однак, такий поділ ТРС є досить загальний, адже в свою чергу кожен тип системи у залежності від функціональних особливостей території може поділитись на підтипи, що будуть визначати спеціалізацію ТРС. Основною її суспільною функцією є максимальне задоволення потреб населення у відпочинку, оздоровленні, лікуванні і підвищенні фізичного і духовного потенціалу людини, центральне місце у будь-якій функціонуючій ТРС є людина, рекреант. Так ТРС лікувального типу може об'єднувати підтипи: лікувально-кліматичні; лікувально-грязеві, лікувально-бальнеологічні, лікувально-реабілітаційні. Оздоровчий тип

(пляжно-купальний, оздоровчо-кліматичний, комбінований підтипи), поєднує багато функцій, спрямованих на оздоровлення людей. В спортивному типі можна виділити підтипи, які об'єднують кілька функцій: мисливсько-рибальський, туристичний, туристсько-спортивний, туристсько-дослідницький. Рекреаційно-пізнавальний тип: пізнавально-культурний (пов'язаний із національною історією краю, культурно-історичні пам'ятки, меморіали), природно-пізнавальний - цілком пов'язаний із природними рекреаційними ресурсами [10, с.14].

З точки зору просторово-часової орієнтації територіально-рекреаційну систему можна поділити на два типи: дальньої (тривалої) і ближньої (короткочасної) рекреації. ТРС тривалої рекреації - це обширні території, які спеціалізуються на рекреаційних функціях.[7, с.54]. Однак зонами тривалої рекреації можуть бути і окремі центри, які виконують оздоровчу функцію на базі мінеральних джерел, лікувальних грязей, лікувальних шахт та ін. Тривала рекреація забезпечує рекреаційне оздоровлення, відпочинок впродовж відпустки, за межами проживання це може бути гірський масив, морське узбережжя, інші місцевості, які цікаві природними та культурно-історичними пам'ятками. Тому велике значення має розвиток інфраструктури у районах тривалої рекреації. Рекреанти, які мають можливість відпочивати далеко від дому, хочуть отримати від сервісу максимум комфорту, фізично і морально відпочити, а вдало організовані пізнавальні екскурсії дадуть змогу розширити кругозір рекреанта. Особливо тепер, коли відбулось чітке розшарування населення за матеріальними статками, є люди, які хочуть відпочивати у будинках відпочинку, санаторіях із високим рівнем обслуговування. Із наявними в Тернопільській області природними умовами, є потреба у створенні рекреаційної інфраструктури, яка б забезпечила високоякісні комфортні умови перебування рекреантів у зонах відпочинку. Важливо сформувати інфраструктуру, яка б забезпечила відпочинок рекреантів різновікової групи: пенсіонерів, молоді, дітей, та ін.

На сьогоднішній день велика уваги приділяється розвитку короткочасної рекреації, яка за функціональними особливостями належить до рекреаційно-оздоровчого типу. Цьому сприяють ряд чинників, зокрема, зростання кількості і питомої ваги міського населення, вихідних днів, залучення людей у приватний бізнес, що дає змогу довільно виділяти час для відпочинку, збільшення кількості транспортних засобів в особистому користуванні та ін. Ко-

роточасна рекреація розвивається і в місцях з незначною щільністю міських поселень, що ми можемо спостерігати на прикладі Тернопільської області, головним компонентом якої є природний комплекс. Від нього буде залежати повнота функціональної структури і масштаби розвитку короткочасної рекреації. Якщо область розміщена в сприятливих природних умовах, то це дозволяє сформувати найбільш повноцінну галузеву структуру рекреаційної системи. Тернопільська область має сприятливі природні умови для розвитку, як довготривалої, так і короткочасної рекреації. Розглянемо ТРС Тернопільської області з точки зору спеціалізації рекреаційної системи, яка представлена чотирма підсистемами, про які сказано попередньо. Підсистеми, в залежності від компонентної структури природного комплексу, є широкими, або вузькими. До широкофункціональних ми відносимо щоденний, періодичний та довготривалий відпочинок, лікування і оздоровлення, туризм. До вузькофункціональних належать території, які володіють специфічними компонентами, що забезпечують функціонування лікарень, санаторіїв, санаторієв-профілакторіїв, мінеральними водами, грязями, солями та ін. Однак головною ознакою, за якою визначають спеціалізацію ТРС області, на нашу думку, певною мірою повинна бути потреба рекреанта у рекреаційних послугах.

Відновлення сили і здоров'я населення міст є постійним ритмічним процесом, який залежить від життєдіяльних потреб людини. Можемо розглядати відпочинок щоденний (2-5 год. на добу), він здійснюється в окультурених ділянках природного ландшафту, це - парки, сквери, бульвари, сади. Відпочинок вихідного дня (1-2 дні на тиждень), є іншим бо залучає, крім природних засобів рекреації, сферу обслуговування; тривалий відпочинок представлений комплексом, який забезпечує функціонування рекреаційного процесу протягом тривалого періоду (1-2 місяці).

Розвиток і формування того чи іншого часового типу рекреації залежить від компонентно-галузевої структури рекреації. Тому у структурі ТРС, як міжгалузевого об'єднання виділяється п'ять функціональних галузей і блоків за М.М. Паламарчуком [8, с.153]: 1) група галузей, що виконують основну функцію системи (санаторно-курортне, туристичне господарство, господарство сфери відпочинку), тобто галузі функціонального ядра системи; 2) група галузей, що здійснюють виробниче обслуговування ядра ТРС; 3) галузі, що готують спеціалістів для підприємств рекреаційної системи; 4) галузі, і види діяльності, що здійсню-

ють науково-дослідне і дослідно-конструкторське забезпечення галузей ядра ТРС; 5) види діяльності, що забезпечують спеціалізоване управління ядра ТРС. Така функціональна структура територіально-рекреаційної системи показує склад і співвідношення груп галузей господарства, що характеризуються певними комплексоутворюючими зв'язками і значимістю у формуванні міжрайонної функції. Елементами цієї структури виступають групи галузей рекреаційної діяльності. Вони, забезпечують нормальне функціонування ТРС на певній території, ці галузі виконують різні функції. Самі ж функції фіксуються різними видами діяльності зайнятих в територіальній системі трудових ресурсів [8, с.30]. Територіально-рекреаційна система, є міжгалузевою функціональною системою, яка включає у себе такі блоки: 1) група людей, які відпочивають (рекреантів); 2) природні і культурні комплекси; 3) технічні системи; 4) група людей, що обслуговують систему; 5) система органів управління. Таку систему можна представити у вигляді схеми, рис. 1.

Для визначення елементів функціональної структури ТРС необхідно розглянути специфіку галузей рекреаційного господарства і їх значення у структурі господарства області.

Функціонально структура рекреаційної системи, створеної на території Тернопільської області, має різноманітний склад і тісні взаємозв'язки з іншими галузями регіону. В межах області можна виділити такі основні функції ТРС: 1) природно-лікувально-оздоровча; 2) природно-туристично-пізнавальна; 3) архітектурно-туристично-пізнавальна.

Природно - лікувально - оздоровча функція, сформувалася на базі лікувально-мінеральних вод у Теребовлянському, Гусятинському, Монастирському, Борщівському районах, де функціонують 6 санаторіїв, які за рік здатні обслуговувати близько 8 000 осіб. Однак, досліджені запаси мінеральних вод могли б ширше використовуватись у лікуванні та профілактиці захворювань. Мінеральні води типу «Нафтуся», «Миргородська» «Махачкалинська», «Кишинівська», «Караїнська» та ін. при налагодженні пляшкового розливу, могли б використовуватись в лікувальних цілях не тільки в межах області, але й за її межами. Дослідження джерел мінеральних вод продовжується, відбувається пошук нових, а також нових типів вод, зокрема в Монастирському районі та інших районах області.

Установи санаторно-курортного лікування у області працюють цілорічно, лікування в них є доступним для населення Тернопільської

області та інших областей. Це - Кременецький дитячий психоневрологічний на 80 місць, «Барвінок» – офтальмологічний на 100 місць у Зборівському районі (хутір Манюки), дитячий дерматологічний у м.Заліщиках на 125 місць, дитячий гастроентерологічний у м. Бережанах на 100 місць, «Медобори» у Тербовлянському

районі (с. Конопківка) на 250 місць, «Збруч» у м. Гусятині на 200 місць. Санаторії обслуговують різні вікові групи населення. Зокрема, Кременецький, Заліщицький в м. Бережани спеціалізуються з обслуговування дітей. Решта санаторіїв надають послуги дорослим і дітям [9, с.168].

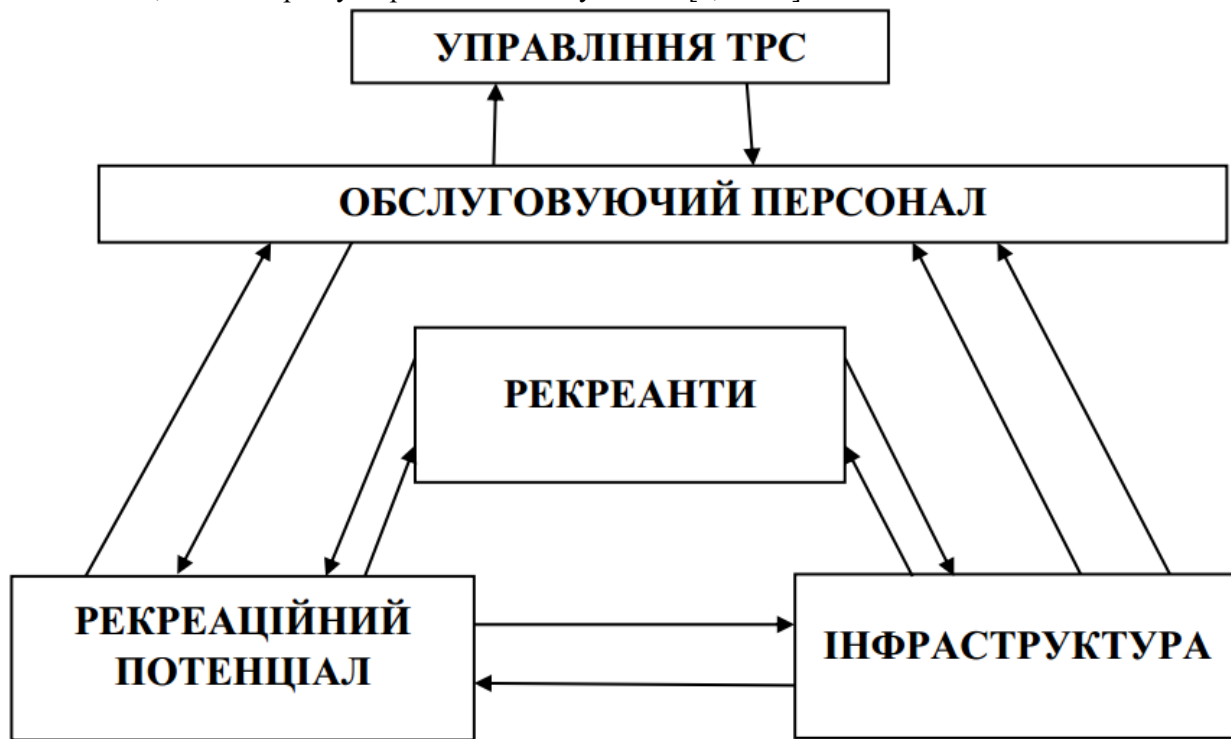

Рис. 1. Схема первинної рекреаційної системи

На базі лікувальних грязей, які знайдені у Зборівському, Монастирському, Тербовлянському, Заліщицькому районах функціонують місцеві лікарні, профілакторії, грязями забезпечуються також обласні та районні лікарні. Використання лікувальних грязей вимагає їх бальнеологічного вивчення та підрахунків запасів.

Особливе значення у відпочинку та лікуванні населення області відіграють санаторії-профілакторії, до 2000 року їх на території області було 8 на 2017 рік, залишився тільки 1. Ці лікувально-оздоровчі заклади терапевтичного профілю обслуговували дорослих, підлітків, батьків з дітьми. У них працювали кваліфіковані спеціалісти: лікарі, психологи. Такий тип лікувально-оздоровчих закладів є досить потрібним, бо людина, яка зайнята на виробництві, у зручний для себе час може регулярно відвідувати лікувально-оздоровчі кабінети, одержати ґрунтовну консультацію з того чи іншого питання. Люди, які перенесли тяжкі захворювання, мають можливість продовжувати лікування і одночасно працювати. Такі заклади в період загальної економічної кризи в державі підприємства і організації не можуть

утримувати їх, вони потребують дотацій, вкладів із приватного бізнесу, тому фактично вони припинили своє існування.

ТРС Тернопільської області об'єднує різні типи установ відпочинку, які можна згрупувати за функціональними особливостями, часовою орієнтацією. Всі вони функціонують з метою задоволення потреб відпочиваючих, відновлення фізичних і моральних сил людей. Для цього сформувалась ціла сфера господарської діяльності, спрямована на прискорення та розширення галузі рекреаційної системи – відпочинку [11, с.168].

Для оздоровлення і відпочинку дітей в області у 2018 р. функціонувало 89 таборів відпочинку різного профілю: оздоровчі, спортивні, праці і відпочинку. З них 10 стаціонарних, де за літній період 2018 р. відпочило понад 6 тис. дітей. Вони мають стаціонарні корпуси, добре налагоджену інфраструктуру, що дає можливість забезпечити дітей влітку всіма умовами для повноцінного, оздоровчого відпочинку. Табори розміщені у доцільно вибраних, привабливих місцях різних районів області, зокрема, у Шумському районі - 1, Тербовлянському - 3, Підволочиському - 1, Заліщиць-

кому - 1, Борщівському - 1, Бучацькому - 1, Зборівському - 2. Решта - пришкольні табори відпочинку, для дітей з денним перебуванням, тут проводиться виховна, гурткова, трудова діяльність з школярами на базі оренди шкільних приміщень [9, с.170].

Природно-туристська-пізнавальна функція, базується на унікальних природних об'єктах області і індустрії туризму. Організацією туризму в Тернопільській області у 2017 році здійснювали суб'єкти туристичної діяльності (юридичні особи і фізичні особи-підприємці) - 45 одиниць, туроператори – 5 одиниць, турагенти – 37 одиниць, суб'єкти, що здійснювали екскурсійну діяльність – 3 одиниці [6, с.143].

Великої популярності в області набуває любительський туризм. Туристи надають перевагу територіям з малопорушеними ландшафтами, це – долини річок Дністера, Стрипи, Серету, Збруча, Кременецькі гори, Подільські Товтри. Особливо приваблюють до себе туристів, дослідників та любителів природи печери Західного Поділля. Враховуючи їх наукову, пізнавальну і естетичну цінність, великі печери «Оптимістична», «Озерна», «Кришталева», «Млинківська», «Ювілейна», «Вертеба» та вертикальна печера «Перлина» оголошені пам'ятками природи державного значення. Дослідження придністровських печер показали, що їх можна використовувати не тільки у туристично-спортивних цілях, тут є сприятливі умови для лікування хворих на бронхіальну астму, хронічний бронхіт та гіпертонію. Це ще один потенційний резерв, який підлягає глибокому дослідженню, вивченню та освоєнню з лікувально-оздоровчою метою та для розвитку сфери відпочинку [12, с.153].

Постійно зростаючий інтерес населення до природних об'єктів сприяє розвитку як індивідуального, так і масового туризму. Туризм (від французького слова *tourisme* – прогулянка, подорож) є одним із засобів проведення вільного часу поза постійним місцем проживання. Під туризмом розуміють всі види рекреації, які пов'язані із виїздом на певний час за межі постійного місцепроживання. Незалежно від трактування поняття туризму, він покликаний виконувати наступні функції: охорона здоров'я людей (лікувальний туризм), підвищення культурного і загальноосвітнього рівня людей (пізнавальний і науковий туризм), забезпечення розваг і відпочинку (спортивний туризм, туризм "вихідного дня") [1, с.254]. Конкретніше розглянемо класифікацію туристичного відпочинку.

1) Оздоровчий (туристські маршрути з активним способом переміщення, купання,

гірсько-лижний, водні процедури в приміщенні та ін.); 2) пізнавально-екскурсійний (ознайомлення з пам'ятками природи, історії чи культури, музеями, тощо); 3) навчальний (окремі види спорту і туризму, мистецтво, та ін.); 4) розважальний (театр, кіно, фестивалі, ярмарки); 5) заняття за інтересами (мисливство, рибалка, збір грибів та ягід, художнє і музичне мистецтво, колекціонування та ін.); 6) етнічно-побутовий (пов'язаний із вивченням національної культури та побуту) [13, с.157].

Розглядаючи туризм з географічної точки зору, ми можемо виділити деякі його характеристики: за напрямком туристських міграцій - внутрішній та зовнішній, далекий та близький; за тривалістю - на одно-, дводенний (вихідного дня) та багатоденний; за характером переміщення - пішохідний, лижний, велосипедний, автомобільний, автобусний, залізничний, авіаційний. Туристські, або екскурсійні, маршрути за конфігурацією поділяються на радіальні і кільцеві, за характером організації - на планові і самостійні. Екскурсії відрізняються від туристських походів тим, що є одноденними і не пов'язані із ночівлею.

Розвиток і функціонування туризму відбувається у вигляді спеціалізованих циклів: екскурсійних маршрутів вихідного дня, самодіяльного та організованого туризму, які можуть відрізнятися між собою масштабами поширення в межах даного регіону. Туристські маршрути можуть проходити не тільки в межах області, але й в різних регіонах України та за її межами, для цього є сприятливі умови, позаяк територія України, багата на природно-оздоровчі, культурно-історичні та пізнавально-туристичні об'єкти, що створює великі можливості для інтенсивного розвитку туризму.

При оцінюванні наявних туристичних ресурсів, їх якісних та кількісних характеристик, необхідно враховувати специфічність їх характеру, який може впливати на інтереси вікових груп населення. Є люди, які надають перевагу відпочинку у гірській місцевості, іншим до вподоби рівнинні території, місця відпочинку біля озер, річок, морів. Перед організаторами туристичного відпочинку стоїть завдання не тільки організувати перебування туриста на даній території, а й максимально задовольнити його потреби, які можуть бути пов'язані: із спортивною, культурно-пізнавальною, екскурсійною діяльністю; зрештою це може бути і пасивний відпочинок. Для цього необхідно розробити диференційовані програми обслуговування туристів, в яких враховувались би такі умови: вікові категорії населення, матеріальна спроможність, транспортне забезпечення, се-

зонність перебування рекреанта [12, с. 155].

Програми та організація туристської діяльності тісно пов'язані із галуззю відпочинку, яка формується в межах ТРС. Сформована ТРС сприяє ефективному відпочинку рекреанта завдяки довготривалій чи короткочасній рекреації. За формою організації туристична діяльність поділяється на: «плановий» та «самостійний» туризм [14, с. 50]. «Плановий» похідний туризм, який забезпечується системою туристичних організацій, визначений закріпленими маршрутами і плановою організацією їх використання, а «самодіяльний» туризм характеризується вільним вибором маршрутів і самодіяльною формою організації. Однак, останнім часом у організації туризму з'явилась нова форма діяльності, яка має деякі риси як планового, так і самодіяльного туризму - це комерційний туризм, який набуває все ширшої популярності в усіх регіонах країни.

За поєднанням факторів, перш за все ландшафтних і історико-культурних ресурсів, а також за наявністю транспортних зв'язків, в межах ТРС Тернопільської області можна виділити туристичні райони, які є найбільш сприятливими для розвитку туристської діяльності, враховуючи природні ареали та розміщення екскурсійних об'єктів. Транспортні магістралі різної категорії сприяють розвитку зв'язків між ними. Вони утворюють ландшафтно-маршрутні коридори, а разом з центрами туризму формують «каркас» туристичної мережі Тернопільської області. Ця структура включає в себе три головні елементи: а) зонального характеру, тобто туристична діяльність; б) лінійного - тобто транспортний зв'язок, або планувальні осі; в) крапкового типу - туристські центри різного порядку.

Пізнавально-екскурсійний, етнічно-побутовий туризм в області займають значне місце в рекреаційній галузі. Область багата на історичні родієві туристичні, пам'ятки природи та археології, які є цікавими для людей різного віку - школярів, молоді та старшого покоління. Значний навчально-виховний момент закладений у краєзнавчих екскурсіях та подорожах, які здійснюються в межах області. Основні маршрути для екскурсій, які організовувались це: Тернопіль-Кривче-Гермаківка, Тернопіль - Кам'янець-Подільський - Кременець, Бережани - Тернопіль, Тернопіль -Теребовля - Чортків, Тернопіль - Збараж, Тернопіль - Бучач, Тернопіль - Підволочиськ. Є ряд маршрутів вихідного дня, це: «По печерах і ріках Тернопільщини», водно-спелеологічний «По Дністровському каньйону» та ін. Тематичні екскурсії проводяться по основних культурно-істо-

ричних місцях області, це: Тернопіль, Теребовля, Бучач, Бережани, Кременець, Зарваниця, Почаїв. Для рекреантів є можливість відпочити і ознайомитись із досягненнями національної культури, природою, традиціями, такі екскурсії сприяють вихованню національної свідомості, духовному розвитку у школярів та молоді. Проте, необхідно відмітити помітні зміни у бік скорочення даного типу туристських екскурсій, які носять краєзнавчий характер. Скорочення матеріально-технічної бази туристських об'єктів, агентств, потребують фінансової підтримки з боку держави. При належній організації туристсько-екскурсійної роботи наявні культурно-історичні об'єкти області спроможні задовольнити потреби екскурсантів з інших областей України та іноземних туристів. У туристській галузі важливе значення має організація сфери послуг, яка покликана забезпечити комфорт туристам у короткотривалих екскурсіях та інших видах послуг.

В межах Тернопільської обласної територіально-рекреаційної системи за наявних різноманітних туристичних ресурсів можливий широкий розвиток активного самостійного туризму. З цим пов'язано створення пішохідних стежок, велосипедних маршрутів (доріжок), водних маршрутів, пляжних, кліматичних, фітолікувальних та ландшафтних зупинок тощо.

Широкою популярністю в області користуються пішохідні маршрути: Скалат-Вікно-Гусятин, (по Медоборах), Шумське-Велика Іловиця і Бережани-Почаїв (Кременецькі гори, по малому Поліссі), Гусятин - Скала - Подільська - Вигода, Бережани - Завалів - Касперів - Коропець, Бучач - Беремляни - Більче-Золоте та ін.

В області є умови, які сприяють розвитку водних видів відпочинку та туризму. Зокрема, розроблені водні маршрути для спортивного туризму по ріках Серет (від Тернополя до р. Дністер), Збруч (від Підволочиська до р. Дністер), Золота Липа (від Бережан до р. Дністер), Стрипа (від с. Плотича до р. Дністер).

Ландшафтні ресурси області сприяють організації «дикого туризму», який є популярним у весняно-літній-осінній періоди року. Найбільш поширеними є такі види туристичної діяльності, як спортивна, оздоровча, розважальна, заняття за інтересами (рибалка, мисливство, збір грибів та ягід, та ін.).

Великою популярністю в області серед молоді користується спелеотуризм, для розвитку якого є всі умови, це: наявність унікальних печер карстового походження в гіпсах, «Кришталева» (22 км), «Вертеба» (8 км), «Озерна» (107км), «Оптимістична» (167 км)-

одна з найбільших у світі лабіринтова печера - система гіпсових печер карстового походження «Ювілейна» (1,6 км). Всі вони є пам'ятками природи загальнодержавного значення, розміщені у Борщівському районі.

Тернопільська область нараховує 158,8 тис. га лісових площ, багатих на рослинний світ, де зокрема, проживає 395 видів тварин, із них 61 вид ссавців. Прибережні зони та ліси населені великою кількістю птахів, близько 187 видів, в тому числі і водоплавних. Ріки та ставки області налічують більше 38 видів риби. Це сприяє створенню клубів любителів за інтересами – мисливців, та рибалок. Ці клуби об'єднують людей різного віку, які короткочасний відпочинок проводять полюючи чи рибалачи. Своєрідним є і короткочасний неорганізований відпочинок, який є масовим, що пов'язаний із збором грибів, ягід, лікарських рослин та ін.

Архітектурно-туристично-пізнавальна функція забезпечується наявними цінними архітектурними та історичними об'єктами області, музеями і туристськими базами. На території Тернопільської області є 1020 пам'яток старовини та архітектурно-історичних об'єктів, які охороняються державою. Вони розміщені в основному в Кременецькому, Бережанському, Бучацькому, Тербовлянському, Збараському та інших районах області [3, с.165].

Відновлення моральних та фізичних сил людини, тобто відпочинок, є постійним необхідним процесом в її житті, отже відпочинок є складовою частиною "вільного часу" який об'єднує зайнятість людини, що відтворює її працездатність, знімає нервову та психологічне навантаження, а у людей, які зайняті фізичною працею – фізичну втому. Відпочинок - процес діяльності людини, який вимагає послуг, комфорту, умов, що забезпечили б на певній території відновлення моральних та фізичних сил людини. Відпочинок у широкому розумінні слова - це людська діяльність, яка спрямована на задоволення повсякденних потреб. У вузькому розумінні слова, відпочинок - це синонім слова розвага [15, с.43]. Отже, сам відпочинок поєднує різні види діяльності, що відповідають фізично-віковій категорії рекреанта, його інтелектуальному потенціалу, захопленням за інтересами. Сама наявність вільного часу дозволяє населенню області обирати різні види відпочинку в межах рекреаційної системи. Це може бути:

- 1) діяльність, пов'язана із фізичним навантаженням: заняття спортом, прогулянки;
- 2) любительські заняття - мисливство, рибальство, збір ягід, грибів, колекціонування

та ін.;

3) залучення до світу мистецтва – відвідування театрів, концертних залів, художніх галерей та ін., також творчість у сфері мистецтва - художня самодіяльність, заняття живописом, чеканкою та ін.;

4) інтелектуальна діяльність - самоосвіта, читання літератури, газет та журналів;

5) спілкування за інтересами;

6) активні форми розваг - ігри, танці та ін., або пасивне споглядання видовищ, екскурсії;

7) подорожування задля задоволення.

Функціональна структура обласної рекреаційної системи повинна відповідати різним видам відпочинку, який виконує суспільну функцію у житті людей. Сфера відпочинку займає одне із головних місць в ТРС. У сформованих рекреаційних системах виділено ряд підсистем, які виникли в результаті потреби забезпечення відпочинку людей. Це, передусім, кількісні та якісні характеристики вільного часу, процес урбанізації, міграції населення, інтенсивне навантаження в трудовому процесі. У багатофункціональній рекреаційній системі, поєднання підтипів ТРС, дає змогу людям використовувати в комплексі лікування, відпочинок, спорт та туризм. Від наявних компонентів, які забезпечують різні види рекреаційної діяльності і залежить функціонування рекреаційної системи. Відпочинок був завжди тією ланкою у функціонально-компонентній структурі, яка при належній інфраструктурі забезпечувала перспективне функціонування багатьох типів ТРС. Адже рекреант вибирає комфортний відпочинок по відношенню до природних, соціально-економічних, культурно-історичних умов.

Складність сфери відпочинку у системі рекреаційного господарства залежить від наявності засобів забезпечення людей і тривалості перебування рекреантів. Отже функціонування ТРС є не чим іншим, як процесом створення і використання рекреаційних ресурсів, та послуг які необхідні для відновлення і вдосконалення фізичних, моральних сил людини у вільний час: щоденний, тижневий, щорічний, життєвий" [2, с.114].

Основні функції територіально-рекреаційної системи Тернопільської області (природно-лікувально-оздоровча, природно - туристсько - пізнавальна, архітектурно - туристсько – пізнавальна) покликані забезпечити різний рівень відпочинку - щоденний, вихідного дня, і тривалий. В межах Тернопільської області сформувався завершена структура всієї рекреаційної системи, адже область має сприятливі природні умови для розвитку повноцінної галузевої

структури рекреації як короткочасної, так і довготривалої.

Об'єктами щоденного відпочинку в межах області є парки, сквери, зелені зони міських поселень, установи культурно-мистецького плану: музеї, церкви, архітектурні споруди, пам'ятні історичні місця. Треба відмітити, що є відмінності у забезпеченні об'єктами щоденного відпочинку у сільських поселеннях і містах та окремих міських поселень. Сільська місцевість, на відміну від міст, мало забезпечена об'єктами щоденної рекреації. Сам ритм життя сільського жителя не вимагає особливої організації у процесі щоденного відпочинку, це, по-перше, зайнятість селянина майже всі погожі дні на сільськогосподарських роботах колективного підприємства, або на власних наділах; по-друге, утримання власного підсобного господарства займає багато вільного часу; по-третє, більшість робіт, що виконуються сільськими жителями, є на свіжому повітрі, поруч із мальовничими краєвидами рік, озер, лісів, гір, полів та ін.

Міста області добре забезпечені зеленими зонами відпочинку. Так, в м. Тернополі функціонує 10 міських парків у різних мікрорайонах міста: парк Національного Відродження, імені Т. Г. Шевченка, Топільче-гідропарк, Парк Слави, парк Загребелля, парк Здоров'я, парк Воскресіння, Савич-парк, Тернопільський дендропарк, лісопарк «Куткувці» багато скверів та бульварів. Всі вони естетично привабливі, пристосовані для щоденного відпочинку.

Загальна площа зелених насаджень в містах області та міських поселеннях становить 3120,3 га. Найкраще забезпеченні ними такі міста, як: Тербовля, Збараж, Шумське, Бережани, Підгайці. В окремих населених пунктах є парки, які мають природно-історичну цінність, так у Гримайлові - парк XIX ст., Заліщиках – «Обіжевський» ботанічний заказник, Копичинцях - парк закладений у XVIII ст., Кременці - парк закладений у 1806 р., Скалі-Подільській - парк закладений в кінці XVIII ст., Хоросткові - дендропарк, Коропці - парк закладений XVIII ст., Вишнівці – Вишнівецький парк – 1731 р., Бережанах - парк відпочинку [11, с. 168].

Об'єктами щоденної рекреації у містах та міських поселеннях є краєзнавчі музеї, яких в Тернопільській області налічується 28. В літню пору року населення області може дозволити собі відпочинок на берегах річок та ставків, які розміщені в містах, або на їх околицях (в м.Тернополі, Бережанах, Зборові, Збаражі, Підгайцях, Чорткові, Заліщиках, смт.Козові та

ін.).

В зимовий період щоденний відпочинок обмежується погодними умовами і є більш пасивним, домашнім, у колі друзів.

Найбільш завантажені природні об'єкти щоденного відпочинку у весняно-літній, літній та літньо-осінній періоди, коли погодні умови дозволяють відпочивати на свіжому повітрі. Особливо зручними об'єкти щоденної рекреації є для людей пенсійного віку, молодих людей, які доглядають малолітніх дітей, для студентів, школярів, які часто відпочивають у межах міста, а також людей зайнятих на підприємствах, які мають можливість по дорозі з роботи провести час серед зелені і квітів, на свіжому повітрі.

Відпочинок вихідного дня в Тернопільській області забезпечується на базах відпочинку, курортних готелях, кемпінгах, відпочинкових комплексах, які знаходяться у різних формах власності. Назвемо деякі з них: база відпочинку «Над Стрипою» розташована на території Національного природного парку «Дністровський каньйон», неподалік від села Скоморохи, Бучацького району, туристичний комплекс «Лісовий» у с. Скоморохи Бучацького району та туристська база «Збруч» в Скалі-Подільській Борщівського району, база відпочинку «Лісова» у Тернопільському районі (с. Горішній Івачів). Відпочинковий комплекс «Смерекова хата» знаходиться недалеко від міста Кременець Тернопільської області, в межах села Кімната, туристично-відпочинковий комплекс «МішиN-CiTi» знаходиться у с.Добровляни Заліщицького району. Ці заклади відпочинку розташовані у мальовничих місцях області, мають добре розвинену інфраструктуру, зручні і доступні у транспортному відношенні для жителів області. Проте недоліком, який суттєво впливає на стабільність забезпечення обслуговування рекреантів є те, що деякі заклади відпочинку є сезонними і функціонують з травня по вересень. Осінні місяці також користуються популярністю у рекреантів і є потреба налагодити організований відпочинок в межах області і в цю пору року.

Велике значення в області має короткочасний неорганізований відпочинок, який є найбільш популярним в літній період. Основними місцями неорганізованого короткочасного відпочинку є водні плеса, дренажі, заліснені береги річок та ставків, лісопарки, лісові масиви заповідників, заказників - ці території є найбільш придатними для задоволення рекреаційних потреб населення. Тернопільська область має чудові кліматичні, ландшафтні рекреаційні ресурси, які на сьогоднішній день не-

достатньо використовуються. В області функціонують бази відпочинку, які надають послуги з організованого короткочасного відпочинку, корпоративних заходів, розміщені вони біля міських центрів Тернопільської області. Адже організований короткочасний відпочинок у межах області є доступним у фінансовому відношенні для багатьох людей. Також для короткочасного відпочинку функціонують кемпінги, облаштовані стоянки. Зокрема, у Збаразькому, Кременецькому, Теребовлянському, Бережанському, Буцацькому, Монастирському, Заліщицькому районах такого типу установи функціонують вздовж автомобільних магістралей. Організований короткочасний відпочинок має вагомні переваги перед неорганізованим короткочасним відпочинком; для нього є сформована інфраструктура, передбачені цікаві програми відпочинку, з врахуванням потреб відпочиваючих та умовами збереження природного середовища. При неорганізованому короткочасному відпочинку багато туристів влаштовують своє дозвілля у мальовничих куточках природи, проте часто не дотримуються елементарних правил для збереження цієї краси. Важливо облаштовувати місця короткочасного відпочинку які користуються популярністю у «диких туристів», тим самим забезпечити збереження природного довкілля.

На сьогодні велику роль у одно і дво-денному відпочинку відіграють садово-городні кооперативи, які широко поширені довкола багатьох міських поселень, а часто навіть в межах міської території. На території Тернопільської області впродовж 1985-1989 років для садівничих товариств виділено 1200 га землі, на виділених землях освоєно ділянки 86 садових товариств, у яких об'єднуються близько 10 тис. сімей. Більшість садівничих товариств розміщені у Тернопільському (830,18 га), Збаразькому (45,8 га), Зборівському (50,1 га), Козівському (69,0 га), Бережанському (52,5 га), Чортківському (85,3 га), Кременецькому (67,12 га) районах. В межах цих товариств створені сприятливі умови для праці та відпочинку, на 90% від потреби побудовані під'їзні дороги, на 85% - зроблено огорожу навколо

товариств, на 60% -проведено електрифікацію, водопостачання - на 65%, внутрішньо кварталні дороги із твердим покриттям становлять 60% від загальної довжини доріг. Садівничі товариства об'єднують різновікові групи населення; 70% - становлять люди середнього віку, 25% - люди старшого віку і 5% - молодь. Ділянки товариств розміщені вздовж річок, ставків, біля лісових масивів, тому у поєднанні із працею на землі, яка приносить дохід у сімейний бюджет, вони є місцем постійного відпочинку у вихідні дні. Найсприятливіша пора для відпочинку - літо, коли погодні умови сприяють розвитку різних видів відпочинку, досягає велика кількість ягід, цвітуть квіти. В цей час навіть саме перебування на природі позитивно і корисно впливає на психологічний та фізичний стан людини [3, с. 124].

Висновки. Дослідження функціональної структури рекреаційної системи в Тернопільській області свідчать про такі основні її функції: природно-лікувально-оздоровчу, природно-туристично-пізнавальну, архітектурно-туристично-пізнавальну. В обласній рекреаційній системі, ці функції забезпечують природними умовами (джерелами мінеральних вод, лікувальних грязей, кліматичними, біотичними, гідрологічними, ландшафтними ресурсами), та розвинутою соціальною інфраструктурою.

Зважаючи на сучасні тенденції потреб різних видів відпочинку, туризму, необхідно розвивати рекреаційні території для модних видів рекреаційної діяльності. Формувати паркові зони, окультурювати місцеві ландшафти, як території відпочинку не тільки у містах, але у сільській місцевості.

Перспективи використання результатів дослідження.

Результати дослідження даної статті можуть враховуватись місцевими органами самоврядування щодо формування концепції стратегії розвитку туризму і рекреації і регіональної програми розвитку туризму.

Рекреаційні системи на вимогу сучасного попиту забезпечують рекреантів у різних видах відпочинку, оздоровлення, туризму.

Література:

1. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України: навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2009. 489 с.
2. Богославец О.Г. Механізм формування територіально-рекреаційних комплексів в Україні: Бізнес Інформ. 2019 №4 С.112-117.
3. Державна служба статистики України [електронний ресурс] Доступний з [<http://www.te.ukrstat.gov.ua/>]
4. Корецкий Л.М., Смалъ И.В., Научно-методические аспекты экономико-географического исследования территориально-рекреационных систем. *Методологические проблемы современной географии. АН Украины, институт географии, Украинское географическое общество.* Київ, Наукова думка, 1993. -С.99-104.
5. Кифяк В.Ф. Базові принципи та методологічні підходи до формування і розвитку територіально-рекреаційних систем. *Вісник Чернівецького торгово-економічного інституту.* Економічні науки 2013. Вип. 3 С.182-190.
6. Мариняк Я.О. Особливості розвитку туризму в Тернопільській області. *Наукові записки Тернопільського національного*

- педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. Тернопіль: СМП «Тайп». №1 (випуск 46). 2019. С. 138-147.
7. Недашківська Н.Ю. Рекреаційна система Радянських Карпат: навч. посіб. Київ: Вища школа, 1983. 116 с.
  8. Паламарчук А.М. Общественно-территориальные системы: навч. посіб. Київ: Наукова думка, 1992. 272 с.
  9. Питуляк М.Р., Питуляк М.В. Сучасний стан і тенденції розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Тернопільській області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: географія. Тернопіль: СМП «Тайп». №1. Вип. 46. 2019. С. 167-173.
  10. Сажнева Н.М. Рекреаційна географія: навч. посіб. Мелітополь: Люкс, 2008. 329 с.
  11. Стецько Н.П. Особливості функціонування обласних рекреаційних комплексів. *Наукові записки Тернопіль: , пед. ун-ту*. Серія: Географія. №2. 2002. С.167–169.
  12. Стецько Н.П. Особливості використання туристично-рекреаційних ресурсів басейну Дністра (в межах Тернопільської області). *Туристичні ресурси як чинник розвитку території. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції - семінару (9-10 грудня 2011)*. Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім В.Гнатюка, 2012. С. 152-158.
  13. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
  14. Танигін І. До питання про концентрацію розвитку активного туризму в Україні до 2000 року. *Розвиток туризму в Україні - проблеми і перспективи*. 36. стат. К., 1995. 65с.
  15. Твердохлебов И.Т., Мироненко Н.С. Систематизация основных понятий рекреационной географии. *Экономическая география*. Вып. 27. Киев.: Изд. Киев, ун-т, 1979.-С. 41-48.

References:

1. Beydyk O. O. Rekreatsinyi resursy Ukrayiny: navch. posib. Kyiv: Al'terpres, 2009. 489 s.
2. Bohoslavets' O.H. Mekhanizm formuvannya terytorial'no-rekreatsiynykh kompleksiv v Ukrayini: Biznes Inform. 2019 №4 S.112-117.
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny [elektronnyy resurs] Dostupnyy z [http://www.te.ukrstat.gov.ua/
4. Koretskyu L.M., Smal' Y.V., Nauchno-metodycheskye aspekty ekonomyko-heohrafycheskoho yssledovannya terytorial'no-rekreatsyonnykh system. Metodolohycheskye problemy sovremennoy heohrafiyu. AN Ukrainy, ynstitut heohrafiyu, Ukrainское heohrafycheskoe obshchestvo. Kyiv, Naukova dumka, 1993. -S.99-104.
5. Kyfuyak V.F. Bazovi pryntsyipy ta metodolohichni pidkhody do formuvannya i rozvytku terytorial'no-rekreatsiynykh system. Visnyk Chernivets'koho torhovo-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky 2013. Vyp. 3 S.182-190.
6. Marynyak Ya.O. Osoblyvosti rozvytku turyzmu v Ternopil's'kiy oblasti. Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Seriya: heohrafiya. Ternopil': SMP «Tayp». №1 (vypusk 46). 2019. S. 138-147.
7. Nedashkivs'ka N.Yu. Rekreatsiyna systema Radyans'kykh Karpat: navch.posib. Kyiv::Vyshcha shkola, 1983. 116 s.
8. Palamarchuk A.M. Obshchestvenno-territoryal'nye systemy: navch.posib. Kyiv: Naukova dumka, 1992. 272 s.
9. Pytulyak M.R., Pytulyak M.V. Suchasnyy stan i tendentsiyi rozvytku likuval'no-ozdorovchoho turyzmu v Ternopil's'kiy oblasti. Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Seriya: heohrafiya. Ternopil': SMP «Tayp». №1.Vyp.46. 2019. S. 167-173.
10. Sazhnyeva N.M. Rekreatsiyna heohrafiya: navch. posib. Melitopol': Lyuks, 2008. 329 s.
11. Stets'ko N.P. Osoblyvosti funktsionuvannya oblasnykh rekreatsinykh kompleksiv. Naukovi zapysky Ternopil', ped. un-tu. Seriya: Heohrafiya. №2. 2002. S.167–169.
12. Stets'ko N.P. Osoblyvosti vykorystannya turystychno-rekreatsiynykh resursiv baseynu Dnistra (v mezhakh Ternopil's'koyi oblasti). Turystychni resursy yak chynnyk rozvytku terytoriyi. Materialy Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi - seminaru (9-10 hrudnya 2011). Ternopil': Vydavnytstvo TNPU im V.Hnatyuka, 2012. S. 152-158.
13. Fomenko N.V. Rekreatsinyi resursy ta kurortolohiya: navch. posib. Kyiv: Tsentr navchal'noyi literatury, 2007. 312 s.
14. Tanihin I. Do pytannya pro kontsentratsiyu rozvytku aktyvnoho turyzmu v Ukrayini do 2000 roku. Rozvytok turyzmu v Ukrayini - problemy i perspektyvy. 36. stat. K., 1995. 65s.
15. Tverdokhlebov Y.T., Myronenko N.S. Systematyzatsyya osnovnykh ponyatyy rekreatsionnoy heohrafiyu. Ekonomycheskaya heohrafiya. Выр. 27. Kyev.: Yzd. Kyev, un-t, 1979.-S. 41-48.

Аннотация:

Н.П. Стецько, М.Р. Питуляк, М.В. Питуляк. ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ СТРУКТУРА ТЕРРИТОРИАЛЬНО-РЕКРЕАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ

Рекреационная система Тернопольской области представлена, исходя из четырех основных функций рекреационной деятельности такими типами: лечебный, оздоровительный, спортивный, познавательный. В пределах области можно выделить следующие основные функции рекреационной системы: природно-лечебно-оздоровительная; природно-туристический познавательная; архитектурно-туристический познавательная.

Рассмотрены типы рекреационной системы «длительной рекреации», «кратковременной рекреация», которые занимают определенные площади и выполняют рекреационные функций в зависимости от потенциала рекреационных ресурсов, развития территории в инфраструктурном отношении. Особое место в функциональные структуре рекреационной системы занимает ежедневный отдых. Проанализировано что объектами ежедневного отдыха в пределах области являются: парки, скверы, зеленые зоны городских поселений и городов, учреждения культурно-художественного плана: музеи, церкви, архитектурные сооружения, памятные, исторические места. Надо отметить, что различия в обеспечении объектами ежедневного отдыха в сельских поселениях и городах, и отдельных городских поселениях, сельская местность, в отличие от городов, мало обеспечена объектами ежедневной рекреации.

Одно - и двухдневный организованный отдых населения обеспечивают туроператоры, турагенты, субъекты, осуществляли экскурсионную деятельность. Долговременная организована рекреация представлена в

Тернопольской области санаторными учреждениями, базами отдыха, туристическим комплексом и детскими лагерями отдыха.

Значительное место в развитии рекреационной отрасли играет туризм, то есть все виды рекреации, связанные с выездом на время за пределы постоянного места жительства. Он выполняет следующие функции: охрана здоровья людей (лечебный туризм), повышение культурного и образовательного уровня людей (познавательный и научный туризм), обеспечение развлечений и отдыха (отпускной, спортивный и туризм "выходного дня").

Установлено, что в пределах Тернопольской области сформировалась полноценная структура всей рекреационной системы, ведь область имеет благоприятные условия для развития отраслевой структуры рекреации: как кратковременной, так и долговременной.

Ключевые слова: функциональная структура, рекреационная система, свободное время, природные ресурсы, отдых, оздоровление.

Abstract:

Nadiya Stetsko, Miroslava Pitulyak, Mikola Pitulyak. FUNCTIONAL STRUCTURE OF THE RECREATIONAL SYSTEMS OF THE TERNOPIL REGION

Developed functional structure of the recreational system of Ternopil region, reflects current trends in the recreation industry. Ternopil region has a significant recreational potential, which under favorable conditions and efficient use can provide recreational services to not only the local population, but also the needs of people from other regions of the country and abroad. Recreational activities require research on new types of recreation, tourism, health, through improving the functional structure of the recreational system of Ternopil region.

The recreational system of Ternopil region is presented based on the four main functions of recreational activities in the following types: medical, health, sports, cognitive. Within the region, the following main functions of the recreational system can be distinguished: natural-medical-health; natural-tourist-cognitive; architectural-tourist-cognitive. Natural recreational resources, social infrastructure, which ensure the development of the main types of recreational activities, are considered.

Natural - therapeutic - health function, formed based on therapeutic and mineral waters in Terebovlya, Husiatyn, Monastyrsk, Borshchiv districts. The study of mineral water sources continues, there is a search for new and new types of water. For health improvement and rest of children in area recreation camps of various profile function: improving, sports, works and rest.

Natural-tourist-cognitive function, based on the unique natural objects of the region and the tourism industry. The most popular are: health (tourist routes with an active way of moving, swimming, skiing, indoor water treatments, etc.); cognitive-excursion (acquaintance with monuments of nature, history or culture, museums, etc.); educational (certain sports and tourism, art, etc.); entertainment (theater, cinema, festivals, fairs); interest classes (hunting, fishing, mushroom and berry picking, art and music, collecting, etc.); ethnic and domestic (related to the study of national culture and life).

The available valuable architectural and historical objects of the region, museums and tourist bases, provide the architectural-tourist-cognitive function.

The types of recreational system "long-term recreation", "short-term recreation", which occupy certain areas and perform a number of functions depending on the potential of recreational resources, the development of the territory in terms of infrastructure. Daily rest occupies a special place in the functional structure of the recreational system. It is analyzed that the objects of daily recreation within the region are parks, squares, green areas of urban settlements and cities, cultural and artistic institutions: museums, churches, architectural structures, monuments, historical sites. It should be noted that there are differences in the provision of objects of daily recreation in rural settlements and cities and individual urban settlements, rural areas, in contrast to cities, are poorly provided with objects of daily recreation.

Tour operators provide one- and two-day organized recreation of the population, travel agents, entities engaged in excursion activities. Long-term organized recreation is presented in the Ternopol region by sanatoriums, recreation centers, a tourist complex and children's recreation camps.

It is established that within the Ternopil region the completed structure of the recreational system has been formed, because the region has favorable conditions for the development of a full-fledged sectorial structure of recreation: both short-term and long-term.

Key words: functional structure, recreational system, free time, natural resources, rest, and improvement.

Надійшла 21.10.2020 р.